

onderwijs
coöperatie

van, voor en door de leraar

**VOORSTEL
BEKWAAM-
HEIDSEISEN**

Inhoudsopgave

<i>Hoofdstuk 1 / Leraar, een rijk beroep</i>	3
1.1 INLEIDING	3
1.2 DE KERN VAN HET BEROEP	3
1.3 DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE LERAAR	3
1.4 DE LERAAR ALS PROFESSIONAL	4
1.5 DE INHOUD VAN HET BEROEP	5
1.5.1 Het dagelijks werk	5
1.5.2 Door het jaar heen.....	5
1.5.3 De werkcontext	5
1.6 VANUIT KERN EN INHOUD NAAR BEKWAAMHEIDSEISEN	7
<i>Hoofdstuk 2 / De bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar)</i>	8
2.1 BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE	8
2.2 VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID	8
2.3 VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID	9
2.4 PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID	11
<i>Hoofdstuk 3 / De bekwaamheidseisen voor de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs</i>	12
3.1 BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE	12
3.2 VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID	12
3.3 VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID	13
3.4 PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID	15
<i>Hoofdstuk 4 / De bekwaamheidseisen voor de leraar voorbereidend hoger onderwijs</i>	17
4.1 BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE	17
4.2 VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID	17
4.3 VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID	18
4.4 PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID	20

Leraar, een rijk beroep

De beschrijving van de kern en inhoud van het beroep

1.1 – INLEIDING

Het beroep leraar heeft een enorme rijkdom aan verschijningsvormen. De grote verschillen tussen en binnen de onderwijssectoren leiden tot een grote variatie in wat er van leraren wordt gevraagd en hoe zij werken. De leraar in het basisonderwijs werkt met leerlingen over de volle bandbreedte van leeftijd (4-12 jaar) en leermogelijkheden. Die leraar is een generalist die van alle markten thuis moet zijn. Ook de vakspecialist in het voortgezet onderwijs of het middelbaar beroepsonderwijs is er in veel varianten. We vinden hier zowel de academicus die voorbereidt op hoger en wetenschappelijk onderwijs als de technicus of vakvrouw die een leerling leidt naar het beroep. Dan is er ook nog de leraar in het speciaal onderwijs die zich heeft gespecialiseerd om leerlingen met zeer uiteenlopende mogelijkheden te helpen zich te ontwikkelen.

Deze verscheidenheid in de beroepspraktijk heeft gevolgen voor de inhoud van het beroep en het belang van verschillende aspecten van bekwaamheid. Desondanks is er een gemeenschappelijke kern en een basis van beroepskennis en -kunde. Die basis wordt in de bekwaamheidseisen beschreven.

1.2 – DE KERN VAN HET BEROEP

De leraar geeft onderwijs en laat zijn¹ leerlingen leren in een interactief leerproces. Op basis van zijn kennis en kunde geeft de leraar vorm aan zijn onderwijs en maakt hij keuzes in wat hier en nu voor deze leerling en deze groep leerlingen moet gebeuren. De leraar stimuleert het leren van zijn leerlingen en draagt daarmee bij aan hun ontwikkelkansen en -perspectieven.

De leraar zoekt daarbij steeds naar een goede balans tussen de overdracht van kennis en vaardigheden, het leerproces, het leren denken en het meer zelfstandig leren van de leerlingen. De leraar organiseert het leren, begeleidt, stimuleert en motiveert. Hij sluit zo goed mogelijk aan bij de mogelijkheden, de sterke en de zwakke kanten van de leerlingen.

1.3 – DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE LERAAR

De leraar heeft een maatschappelijke opdracht en speelt een belangrijke rol in de vorming van zijn leerlingen tot zelfstandige en verantwoordelijke mensen die hun weg kunnen vinden in de maatschappij. De leraar deelt deze verantwoordelijkheid met collega's, ouders en anderen die voor de leerlingen verantwoordelijk zijn.

De leraar is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn onderwijs (vakinhoudelijk bekwaam) en de manier waarop zijn leerlingen die inhoud leren (vakdidactisch bekwaam). Daarnaast is hij verantwoordelijk voor een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat (pedagogisch bekwaam).

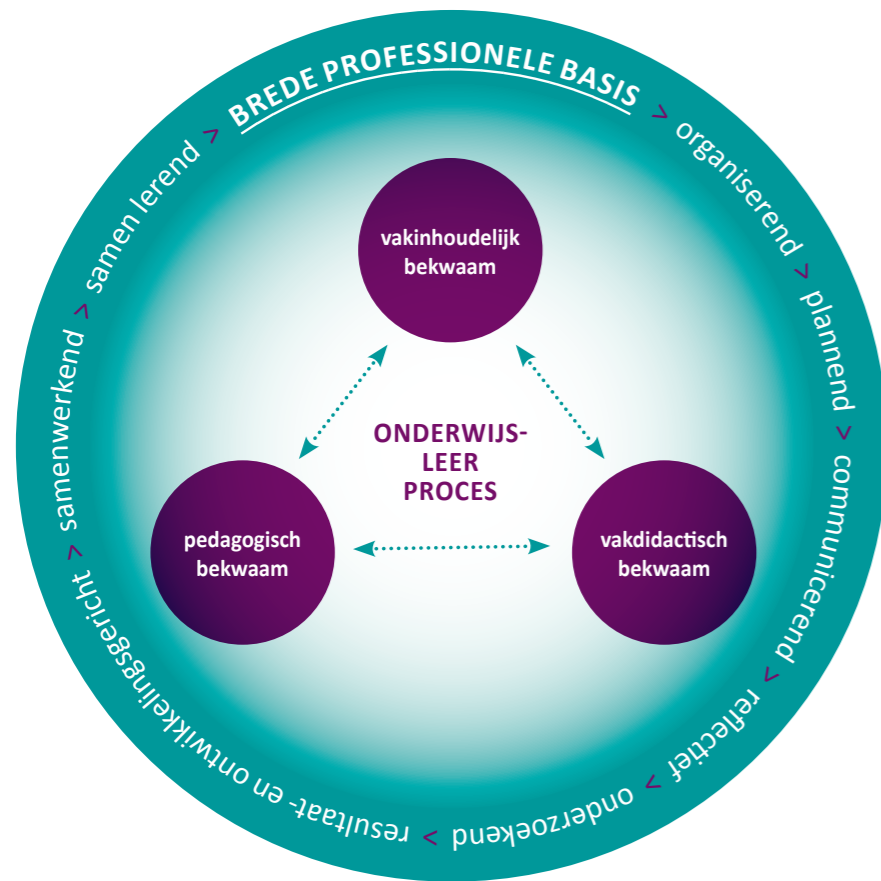
¹ In dit voorstel is gekozen voor de aanspreekvorm 'hij'. Overal waar 'hij' en 'zijn' staat kan ook 'zij' of 'haar' worden gelezen.

1.4 – DE LERAAR ALS PROFESSIONAL

De leraar heeft een complex beroep dat hoge eisen stelt aan het professionele niveau van zijn beroepskennis en -kunde. Hij maakt afwegingen en keuzes, zowel in de dagelijkse uitvoering als in de bijstelling en verbetering van zijn onderwijs.

In het onderwijs is professioneel werken teamwerk. Om zijn beroep goed te kunnen uitoefenen moet de leraar kunnen organiseren, plannen, samenwerken en prioriteiten stellen. Net zoals andere professionals binnen en buiten het onderwijs is de leraar verantwoordelijk voor de manier waarop hij werkt².

De leraar heeft een onderzoekende, resultaat- en ontwikkelingsgerichte houding. Hij wil zich blijven ontwikkelen in zijn werk. Hij vindt het belangrijk om dat samen met zijn collega's te doen. Figuur 1 is een schematische weergave van het bovenstaande.

Figuur 1: Een brede professionele basis en de kern van het beroep.

² Tezamen met zijn beroepsgenoten is de leraar ook verantwoordelijk voor de zorg voor de kwaliteit van de beroepsuitoefening. Door zich aan te sluiten bij een van de onderwijsvakorganisaties kan de leraar vorm en inhoud geven aan die verantwoordelijkheid.

1.5 – DE INHOUD VAN HET BEROEP

1.5.1 Het dagelijks werk

De leraar ontwikkelt, geeft lessen en begeleidt zijn leerlingen bij het leren. Hij beoordeelt en analyseert regelmatig de resultaten van het leren en plant de voortgang van zijn onderwijs aan de hand van deze resultaten. Zo nodig past de leraar zijn pedagogisch-didactisch handelen daarop aan. De leraar koppelt het resultaat van het leren aan de leerling terug met gerichte feedback. Hij kijkt terug op zijn werk, administreert en bereidt zich voor op de volgende dag.

De specifieke invulling van het dagelijks werk van de leraar is afhankelijk van de context waarin hij werkt. Zijn manier van onderwijs geven kan variëren van uitleggen en instructie geven tot begeleiding van (groeps-) leeractiviteiten en praktische opdrachten, van coaching aan individuele leerlingen tot stagebegeleiding in de beroepspraktijk.

De samenwerking met collega's kan variëren van regulier overleg, collegiale consultatie, intervisie en samen leren tot samenwerken in zelfstandige teams of andere vormen van onderwijsorganisatie.

1.5.2 Door het jaar heen

De leraar stelt een onderwijsprogramma samen om uitvoering te geven aan wat moet worden geleerd (kerndoelen, eindtermen, examenprogramma's, eisen beroepspraktijk, eisen school en dergelijke). Binnen zijn programma en aanpak zorgt hij voor mogelijkheden om te differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen.

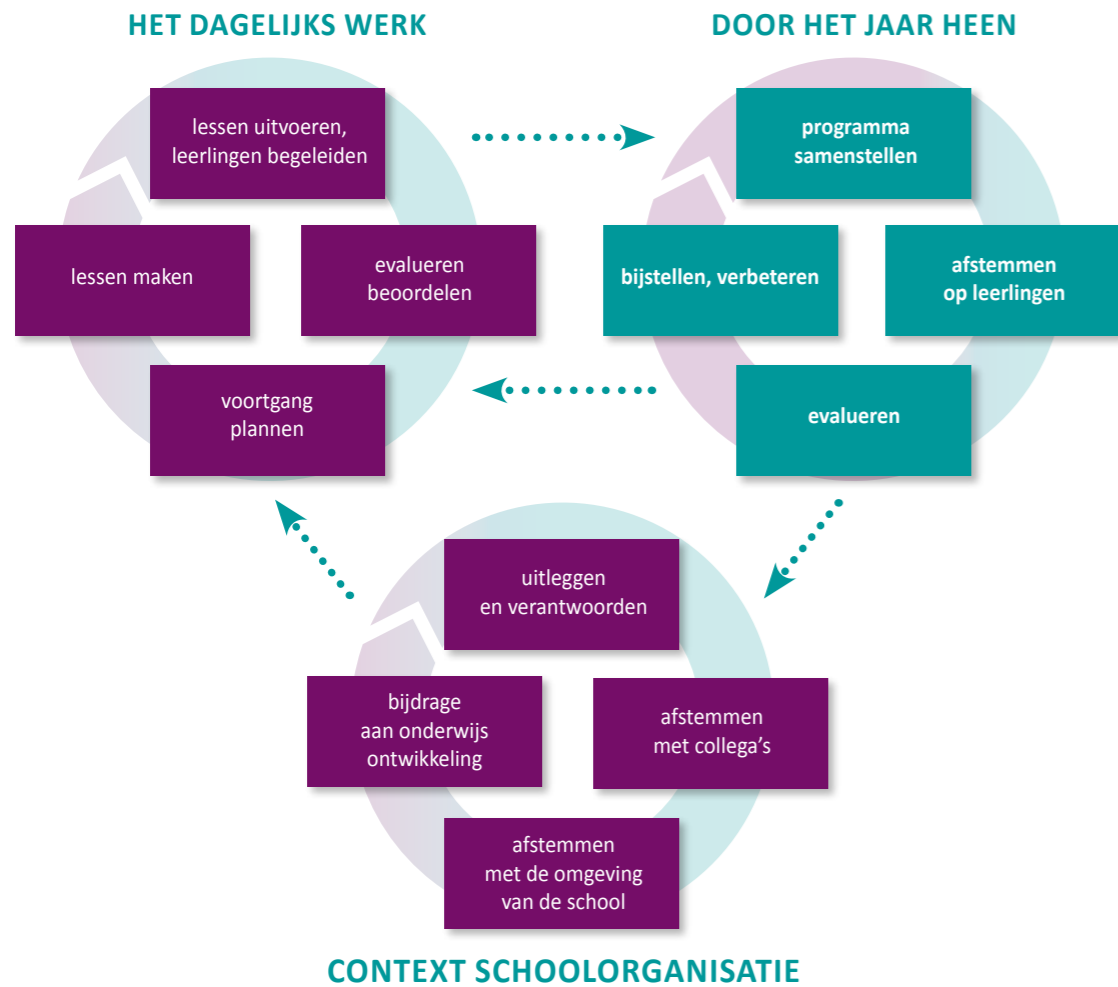
Hij plant en organiseert zijn werk en evalueert geregeld zijn lessen en onderwijsprogramma's, ook met collega's. Waar nodig stelt hij deze lessen en programma's bij en/of verbetert ze. Ook onderhoudt en ontwikkelt hij zijn eigen bekwaamheid.

1.5.3 De werkcontext

De leraar werkt in een organisatie met een eigen identiteit en visie. Met zijn collega's vormt hij een professionele gemeenschap, waarin wordt samengewerkt, geleerd en ontwikkeld. In deze context kan hij zijn onderwijs professioneel verantwoorden.

Daarnaast heeft hij contacten met ouders en anderen die voor de ontwikkeling van een leerling belangrijk zijn. Dat zijn bijvoorbeeld deskundigen binnen en buiten de school, samenwerkingspartners van de school of, in het kader van bijvoorbeeld werkplek-lernen mensen in het bedrijfsleven zoals praktijkopleiders.

Figuur 2 is een schematische weergave van het bovenstaande.

Figuur 2: De inhoud van het beroep.

1.6 – VANUIT KERN EN INHOUD NAAR BEKWAAMHEIDSEISEN

De bekwaamheid van de leraar wordt in belangrijke mate bepaald door zijn vakinhoudelijke en pedagogisch-didactische kennis en kunde. De basis daarvan wordt in de bekwaamheidseisen vastgelegd. Bij de interpretatie van de bekwaamheidseisen zijn de volgende uitgangspunten van belang:

- > De leraar is een professional. Hij heeft een complex professioneel beroep dat hoge eisen stelt aan het niveau van zijn beroepskennis en -kunde. De leraar werkt in een professionele ruimte waarin hij verantwoordelijkheid neemt en voortdurend afwegingen en keuzes maakt. Hij werkt met een onderzoekende, resultaat- en ontwikkelingsgerichte houding zowel in de dagelijkse uitvoering als bij het bijstellen en verbeteren van het onderwijs. Het vermogen om zich blijvend te kunnen ontwikkelen in zijn werk, samen, met en van zijn collega's te kunnen leren en bij de tijd te blijven is daarbij essentieel³. Als professional in het onderwijs kan hij op basis van een brede algemene ontwikkeling, actuele ontwikkelingen in de samenleving vertalen naar zijn onderwijspraktijk.
- > Het gewenste niveau van beroepskennis en -kunde maakt het noodzakelijk dat de leraar een opleiding voltooid heeft op ten minste bachelor- of masterniveau of een opleiding die daaraan gelijkwaardig is⁴. Deze opleidingen moeten voldoen aan algemene criteria van niveau en kwaliteit, die dus ook voor deze bekwaamheidseisen gelden. Eisen betreffende de taal- en rekenvaardigheid van de leraar maken hier deel van uit. Deze criteria vormen het referentiekader voor het vaststellen van het niveau van bekwaamheid⁵. Zij zijn daarom in de bekwaamheidseisen opgenomen.
- > Werken in het onderwijs is teamwerk: samenwerken met collega's, ouders en anderen⁶, het aanspreken en aanspreekbaar zijn en het professionele handelen uitleggen en verantwoorden. Dit vereist communicatieve vaardigheden en goed kunnen samenwerken. Om zijn beroep goed te kunnen uitoefenen moet de leraar kunnen organiseren, plannen en prioriteiten stellen.
- > Bekwaamheid is meer dan kennis en kunde. In de interactie tussen de leraar en de leerling spelen de persoonlijkheid en de beroepshouding van de leraar een belangrijke rol. Het is daarom essentieel dat de leraar beschikt over zelfkennis en in staat is tot kritische reflectie op zichzelf in het professionele handelen.

3 Met collega's worden hier professionals bedoeld, ook van andere beroepen en zowel binnen als buiten de school. Het meewerken aan innovatie en onderzoek wordt onder deze uitspraak begrepen.

4 De wet staat wat betreft dit uitgangspunt verschillende uitzonderingen toe.

5 Voor deze criteria wordt verwezen naar de zogenaamde Dublin-descriptoren en naar het Europees Kwalificatie Kader (Niveau 6 en 7). De systematiek van accreditering door de NVAO waarborgt de kwaliteit van opleiding en examinering. Daarnaast ontwikkelen de lerarenopleidingen zelf ook kwaliteitswaarborgen zoals de kennisbases. In principe kunnen deze kennisbases opgevat worden als een operationele uitwerking van de bekwaamheidseisen ten aanzien van de beroepskennis van de leraar. Zeker als deze kennisbases in samenspraak met de beroepsgroep worden ontwikkeld en periodiek geactualiseerd, kan de samenhang daarvan met de bekwaamheidseisen worden versterkt.

6 Naast ouders gaat het hier met name om anderen die professioneel bij de leerling of bij het onderwijs betrokken zijn. Dat kunnen onder andere professionals zijn in de sfeer van jeugdwerk, maatschappelijk werk, justitie of gezondheidszorg. Het gaat bijvoorbeeld ook om contacten met buitenschoolse opvang of samenwerking op het gebied van sport, kunst en cultuur. In het beroepsonderwijs bijvoorbeeld ook om de samenwerking met stage-bedrijven en begeleiders op de werkplek.

De bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar)

2.1 – BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE

Definitie

Een bekwame leraar is een leraar die heeft aangetoond dat hij met zijn vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en kunde zijn werk als leraar en als deelnemer aan de professionele onderwijsgemeenschap die hij samen met zijn collega's vormt, kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze.

Voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar) gelden de eisen die gesteld worden aan het bachelor-niveau van kwalificatie. Dit houdt in dat hij gevorderde kennis en kunde heeft betreffende het curriculum van het basisonderwijs, de vakdidactieken daarvan en de pedagogische theorieën en methodieken die relevant zijn voor zijn onderwijs. Op basis daarvan en ondersteund door gespecialiseerde handboeken en onderwijsmethodes kan hij:

- > Zijn eigen onderwijs vormgeven, afstemmen op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, uitvoeren, evalueren en bijstellen.
- > Samenwerken met collega's in - en waar relevant ook buiten - de eigen instelling en zijn professionele handelen waar nodig afstemmen met hen.
- > Bijdragen leveren aan onderwijskundige ontwikkelingen door het raadplegen van bronnen, het inbrengen van informatie en kritische bijdragen aan oordeelsvorming en het oplossen van praktijkproblemen.
- > Meewerken aan praktijkgericht onderzoek ten behoeve van onderwijsontwikkelingen en gebruik maken van nieuwe kennis en inzichten uit onderzoek die praktijkgericht zijn uitgewerkt en beproefd.
- > Zelfstandig vormgeven aan zijn professionele ontwikkeling.

2.2 – VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakinhoudelijk bekwaam wil zeggen dat de leraar de inhoud van zijn onderwijs beheerst. Hij 'staat boven' de leerstof en kan die zo samenstellen, kiezen en/of bewerken dat zijn leerlingen die kunnen leren. De leraar kan vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen. Hij houdt zijn vakkennis en -kunde actueel.

Om vakinhoudelijk bekwaam te zijn moet de leraar ten minste het volgende in algemene termen weten en kunnen⁷.

De vakinhoudelijke bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar)

- > De leraar beheerst de leerstof qua kennis en vaardigheden gericht op het behalen van de kerndoelen van het primair onderwijs - voor zover die betrekking hebben op het onderwijs waarvoor de leraar bevoegd is - en kent theoretische achtergronden daarvan. Hij kan de leerstof op een begrijpelijke en aansprekende manier uitleggen en demonstreren hoe ermee gewerkt moet worden.

⁷ Deze algemene termen moeten vak- en context-specifiek worden geconcretiseerd. Enkele termen overlappen onvermijdelijk met vakdidactische bekwaamheid. Onder vak wordt ook verstaan: vakgebied, vakdomein, leergebied, leerdomein. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs.

- > De leraar heeft een grondige beheersing van de basisvakken taal en rekenen.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in ten minste één van de andere vakken; dit kan ook een deel van een leergebied zijn.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de leerstof voor dat deel van de leerjaren waarin hij werkt, bijvoorbeeld onderbouw/middenbouw of middenbouw/bovenbouw, of een andere geclusterde indeling van leerjaren die binnen een bepaald type school gebruikelijk is.
- > De leraar overziet de opbouw van het curriculum en de doorlopende leerlijnen. Hij weet hoe zijn onderwijs voortbouwt op het voorgaande onderwijs en voorbereidt op het vervolgonderwijs. De leraar kent de samenhang tussen de verschillende vakken in het curriculum.
- > De leraar weet dat zijn leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen opvatten, interpreteren en leren. Hij kan zijn onderwijs afstemmen op die verschillen tussen leerlingen. De leraar kan zijn leerlingen duidelijk maken wat de relevantie is van de leerstof voor het dagelijkse leven en voor het vervolgonderwijs.

2.3 – VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakdidactisch bekwaam wil zeggen dat de leraar de vakinhoud leerbaar maakt voor zijn leerlingen, in afstemming met zijn collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van zijn school. Hij weet die vakinhoud te vertalen in leerplannen of leertrajecten. Hij doet dit met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze, waarin de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:

- > Hij brengt een duidelijke relatie aan tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen.
- > Bij de uitvoering van zijn onderwijs volgt hij de ontwikkeling van zijn leerlingen.
- > Hij toetst en analyseert regelmatig en adequaat of de leerdoelen gerealiseerd worden en hoe dat gebeurt.
- > Op basis van zijn analyse stelt hij zo nodig zijn onderwijs didactisch bij; zijn onderwijs gaat met de tijd mee.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het onderwijs in een bepaald vak- of leergebied en het type onderwijs waar de leraar werkt⁸. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

De vakdidactische bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs

Vakdidactisch bekwaam, kennis

- > De leraar heeft kennis van verschillende leer- en onderwijstheorieën die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die herkennen in het leren van zijn leerlingen.
- > De leraar kent verschillende methodes en criteria waarmee hij de bruikbaarheid ervan voor zijn leerlingen kan vaststellen. Hij kent verschillende manieren om binnen een methode⁹ te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen. Hij kan de methode aanvullen en verrijken.
- > De leraar weet hoe een leerplan in elkaar zit en kent de criteria waaraan een goed leerplan moet voldoen.
- > De leraar heeft kennis van digitale leermaterialen en -middelen. Hij kent de technische en pedagogisch-didactische mogelijkheden en beperkingen daarvan.
- > De leraar kent verschillende didactische leer- en werkvormen en de psychologische achtergrond daarvan. Hij kent criteria waarmee de bruikbaarheid daarvan voor zijn leerlingen kan worden vastgesteld.

⁷ Deze algemene termen moeten vak- en context-specifiek worden geconcretiseerd. Enkele termen overlappen onvermijdelijk met vakdidactische bekwaamheid. Onder vak wordt ook verstaan: vakgebied, vakdomein, leergebied, leerdomein. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs.

⁸ De algemene uitspraken over vakdidactische kennis en -kunde moeten nader vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd. Waar 'vakinhoud' of 'leerstof' staat, kan ook worden gelezen: lesstof, vakgebied, vakdomein, leergebied en dergelijke. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs.

⁹ Waar 'methode' staat, kan ook worden gelezen: leermiddelen, leergangen, enzovoort.

- > De leraar kent verschillende doelen van evalueren en toetsen. Hij kent verschillende, bij deze doelen passende vormen van observeren, toetsen en examineren. Hij kan toetsen ontwikkelen, toetsresultaten beoordelen, analyseren en interpreteren en de kwaliteit van toetsen en examens beoordelen. Hij kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de vakdidactiek ten behoeve van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

Vakdidactisch bekwaam, *kunde*

De leraar kan onderwijs voorbereiden:

- > Doelen stellen, leerstof selecteren en ordenen.
- > Samenhangende lessen¹⁰ uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen.
- > Passende en betrouwbare toetsen kiezen, maken of samenstellen.

De leraar kan onderwijs uitvoeren en het leren organiseren:

- > Een adequaat klassenmanagement realiseren.
- > Aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk maken en leerlingen motiveren om deze te halen.
- > De leerstof aan zijn leerlingen begrijpelijk en aansprekend uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van zijn leerlingen.
- > Doelmatig gebruik maken van beschikbare digitale leermaterialen en -middelen.
- > De leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof laten verwerken, daarbij variatie aanbrenge en bij instructie en verwerking differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen.
- > De leerling begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak.
- > Samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren.

De leraar kan onderwijs evalueren en ontwikkelen:

- > De voortgang volgen, de resultaten toetsen, analyseren en beoordelen.
- > Feedback vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn eigen analyse van de voortgang gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces.
- > Leerproblemen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Advies vragen aan collega's of andere deskundigen; hij weet wanneer en hoe hij advies kan geven; hierbij kan de leraar gebruik maken van methodieken voor professionele consultatie en leren, zoals supervisie en intervisie.
- > Zijn didactische aanpak en handelen evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen.
- > Bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in zijn school en deze in afstemming met zijn collega's gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in zijn school.
- > De inhoud en de didactische aanpak van zijn onderwijs uitleggen en verantwoorden.
- > Hij is in staat tot kritische reflectie op zijn eigen pedagogisch-didactisch handelen.

¹⁰ Onder 'lessen' wordt ook verstaan cursusonderdelen die een andere vorm hebben dan een les.

2.4 – PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat de leraar met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor zijn leerlingen kan realiseren. Hij volgt de ontwikkeling van zijn leerlingen in hun leren en gedrag en stemt daarop zijn handelen af. Hij draagt bij aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen. Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met zijn collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Deze uitspraak heeft een brede betekenis en impliceert ook de bijdrage van de leraar aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene. Ook in pedagogische zin blijft zijn onderwijs van deze tijd.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het type onderwijs waar de leraar werkt¹¹. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

De pedagogische bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs

Pedagogisch bekwaam, *kennis*

- > Hij heeft kennis van ontwikkelingstheorieën en de gedragswetenschappelijke theorie die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn (bijvoorbeeld elementen uit de sociale psychologie en de communicatietheorie) en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.
- > Hij heeft kennis van agogische en pedagogische theorieën en methodieken, die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.
- > Hij heeft kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen en -stoornissen.
- > Hij weet hoe hij zicht kan krijgen op de leefwereld van zijn leerlingen en hun sociaal-culturele achtergrond. Hij weet hoe hij daarmee rekening kan houden in zijn onderwijs.
- > Hij heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de pedagogiek van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

Pedagogisch bekwaam, *kunde*

- > Hij kan groepsprocessen sturen en begeleiden.
- > Hij kan vertrouwen wekken bij zijn leerlingen en een veilig pedagogisch klimaat scheppen.
- > Hij kan ruimte scheppen voor leren, inclusief het maken van vergissingen en fouten.
- > Hij kan verwachtingen duidelijk maken en eisen stellen aan leerlingen.
- > Hij kan het zelfvertrouwen van leerlingen stimuleren, hen aanmoedigen en motiveren.
- > Hij heeft oog voor de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen en doet daar recht aan.
- > Hij kan ontwikkelings-, gedragsproblemen en -stoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Hij kan zijn onderwijs en zijn pedagogische omgang met zijn leerlingen uitleggen en verantwoorden.
- > Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met ouders en anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn.
- > Hij is in staat tot kritische reflectie op zichzelf in de pedagogische relatie.
- > Hij kan zijn eigen grenzen bewaken.

¹¹ De algemene uitspraken over pedagogische kennis en -kunde moeten nader context-specifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs.

De bekwaamheidseisen voor de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs

3.1 – BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE

Definitie

Een bekwame leraar is een leraar die heeft aangetoond dat hij met zijn vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en kunde zijn werk als leraar en als deelnemer aan de professionele onderwijsgemeenschap die hij samen met zijn collega's vormt, kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze. Voor de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs gelden de eisen die gesteld worden aan het bachelor-niveau van kwalificatie. Dit houdt in dat hij gevorderde kennis en kunde heeft binnen zijn vakgebied, de vakdidactiek daarvan en pedagogische theorieën en methodieken die relevant zijn voor zijn onderwijs. Op basis daarvan en ondersteund door gespecialiseerde handboeken en onderwijsmethodes kan hij:

- > Zijn eigen onderwijs vormgeven, afstemmen op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, uitvoeren, evalueren en bijstellen.
- > Samenwerken met collega's in - en waar relevant ook buiten - de eigen instelling en zijn professionele handelen waar nodig afstemmen met hen.
- > Bijdragen leveren aan onderwijskundige ontwikkelingen door het raadplegen van bronnen, het inbrengen van informatie en kritische bijdragen aan oordeelsvorming en het oplossen van praktijkproblemen.
- > Meewerken aan praktijkgericht onderzoek ten behoeve van onderwijsontwikkelingen en gebruik maken van nieuwe kennis en inzichten uit onderzoek die praktijkgericht zijn uitgewerkt en beproefd.
- > Zijn professionele handelen uitleggen en verantwoorden.
- > Zelfstandig vormgeven aan zijn professionele ontwikkeling.

3.2 – VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakinhoudelijk bekwaam wil zeggen dat de leraar de inhoud van zijn onderwijs beheerst. Hij 'staat boven' de leerstof en kan die zo samenstellen, kiezen en/of bewerken dat zijn leerlingen¹² die kunnen leren. De leraar kan vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen. Hij houdt zijn vakkennis en -kunde actueel. Om vakinhoudelijk bekwaam te zijn moet de leraar ten minste het volgende in algemene termen weten en kunnen¹³.

¹² Onder leerlingen wordt ook verstaan studenten, cursisten, deelnemers en dergelijke.

¹³ Deze algemene termen moeten vak- en context-specifiek worden geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs. Waar er voor de leraar in het voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs sprake is van twee gelijkwaardige mogelijkheden om aan de bekwaamheidseisen te voldoen, is dat in de tekst gespecificeerd naar de context van het beroepsgerichte onderwijs. De leraar kan aan deze bekwaamheidseisen voldoen door te voldoen aan het gestelde in de context van het algemeen vormend onderwijs, ofwel door te voldoen aan het gestelde in de context van het beroepsgerichte onderwijs. Enkele termen overlappen onvermijdelijk met vakdidactische bekwaamheid. Onder vak wordt ook verstaan vakgebied, vakdomein, leergebied, leerdomein, beroepskennis van een bepaald beroep e.d.

De vakinhoudelijke bekwaamheidseisen voor de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs

- > De leraar beheerst de leerstof qua kennis en vaardigheden waarvoor hij verantwoordelijk is en kent de theoretische en praktische achtergronden van zijn vak. Hij kan de leerstof op een begrijpelijke en aansprekende manier samenstellen, uitleggen en demonstreren hoe ermee gewerkt moet worden. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat de beheersing van de leerstof ook gericht is op de beroepspraktijk en de verbinding van de theorie aan de (beroeps-)praktijk.
- > De leraar kent de relatie van de leerstof voor zijn vak met de kerndoelen, eindtermen en eindexamenprogramma's. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat hij actuele kennis heeft van beroepen in de branche(-s) waarvoor hij opleidt en verband kan leggen tussen de leerstof en de kwalificatiedossiers van die branche(-s).
- > De leraar overziet de opbouw van het curriculum van zijn vak, de plaats van zijn vak in het curriculum van de opleiding en de doorlopende leerlijnen. Hij weet hoe zijn onderwijs voortbouwt op het voorgaande onderwijs en voorbereidt op vervolgonderwijs (zoals middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs, andere vervolgopleidingen) of de beroepspraktijk. De leraar kent de samenhang tussen de verschillende verwante vakken, leergebieden en lesprogramma's. Hij kan vanuit zijn inhoudelijke expertise in samenwerking met zijn collega's en de omgeving van de school bijdragen aan de breedte, de samenhang en de actualiteit van het curriculum van zijn school. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit ook in dat hij in staat is tot het onderhouden en benutten van contacten met het beroepenveld waarvoor hij opleidt.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de leerstof voor dat deel van het curriculum waarin hij werkt, namelijk één of meer van de verschillende leerwegen van het vmbo, het praktijkonderwijs, de onderbouw havo/vwo of de verschillende typen en niveaus van de educatie en het beroepsonderwijs.
- > De leraar weet dat zijn leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen opvatten, interpreteren en leren. Hij kan zijn onderwijs afstemmen op die verschillen tussen leerlingen. De leraar kan zijn leerlingen duidelijk maken wat de relevantie is van de leerstof voor beroepspraktijk en vervolgonderwijs. Hij kan daarbij vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en zo bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen.

3.3 – VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakdidactisch bekwaam wil zeggen dat de leraar de vakinhoud leerbaar maakt voor zijn leerlingen, in afstemming met zijn collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van zijn school. Hij weet die vakinhoud te vertalen in leerplannen of leertrajecten. Hij doet dit op een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze, waarin de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:

- > Hij brengt een duidelijke relatie aan tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen.
- > Bij de uitvoering van zijn onderwijs volgt hij de ontwikkeling van zijn leerlingen; hij toetst en analyseert regelmatig en adequaat of de leerdoelen gerealiseerd worden en hoe dat gebeurt; op basis van zijn analyse stelt hij zo nodig zijn onderwijs didactisch bij.
- > Zijn onderwijs gaat met de tijd mee.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het onderwijs in een bepaald vak of leergebied en binnen de sector en het type onderwijs waar de leraar werkt¹⁴. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

Vakdidactisch bekwaam, kennis

De leraar kan onderwijs voorbereiden:

- > De leraar heeft kennis van verschillende leer- en onderwijstheorieën die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die herkennen in het leren van zijn leerlingen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit onder andere in dat hij zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van leren op de werkplek.
- > De leraar kent verschillende methodes¹⁵ (onder meer methodes ten behoeve van beroepsgericht onderwijs) en criteria waarmee hij de bruikbaarheid van de methodes voor zijn leerlingen kan vaststellen. Hij kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen. Hij kan de methode aanvullen en verrijken.
- > De leraar weet hoe een leerplan in elkaar zit en kent de criteria waaraan een goed leerplan moet voldoen (onder meer in het kader van beroepsgericht onderwijs).
- > De leraar heeft kennis van digitale leermaterialen en -middelen. Hij kent de technische en pedagogisch-didactische mogelijkheden en beperkingen daarvan.
- > De leraar kent verschillende didactische leer- en werkvormen (onder meer ten behoeve van het beroepsgerichte onderwijs) en de psychologische achtergrond daarvan. Hij kent criteria waarmee de bruikbaarheid daarvan voor zijn leerlingen kan worden vastgesteld.
- > De leraar kent verschillende doelen van evalueren en toetsen. Hij kent verschillende, bij deze doelen passende vormen van observeren, toetsen en examineren. Hij kan toetsen¹⁶ ontwikkelen, toetsresultaten beoordelen, analyseren en interpreteren en de kwaliteit van toetsen en examens beoordelen. Hij kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de vakdidactiek ten behoeve van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat hij zich verdiept heeft in didactiek ten behoeve van beroepsgericht onderwijs, de vormgeving en begeleiding van het leren op de werkplek en op de samenwerking met het beroepenveld en met praktijkbegeleiders bij het begeleiden van dit leren.

Vakdidactisch bekwaam, kunde

De leraar kan onderwijs voorbereiden:

- > Doelen stellen, leerstof selecteren en ordenen.
- > Samenhangende lessen¹⁷ uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat hij onderwijs kan vormgeven gericht op de beroepspraktijk.
- > Passende en betrouwbare toetsen kiezen, maken of samenstellen.

14 De algemene uitspraken over vakdidactische kennis en -kunde moeten nader sector- en vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs. Waar er voor de leraar in het voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsgerichte sprake is van twee gelijkwaardige mogelijkheden om aan de bekwaamheidseisen te voldoen, is dat in de tekst gespecificeerd naar de context van het beroepsgerichte onderwijs. De leraar kan aan deze bekwaamheidseisen voldoen ofwel door te voldoen aan het gestelde in de context van het algemeen vormend onderwijs, ofwel door te voldoen aan het gestelde in de context van het beroepsgerichte onderwijs. Waar 'vakinhoud' of 'leerstof' staat, kan ook worden gelezen: lesstof, vakgebied, vakdomein, leergebied, beroepskennis van een bepaald beroep en dergelijke. Waar 'leerlingen' staat, kan ook worden gelezen: studenten, cursisten of deelnemers en dergelijke.

15 Waar 'methode' staat, kan ook worden gelezen leermiddelen, leergangen, enzovoort.

16 Onder 'toetsen' wordt ook verstaan het samenstellen van examens en examenopgaven inclusief verschillende vormen van toetsen in het kader van beroepsgericht onderwijs, zoals verschillende vormen van gereglementeerde praktijkbeoordeling en assessment.

17 Onder 'lessen' wordt ook verstaan cursusonderdelen die een andere vorm hebben dan een les.

De leraar kan onderwijs uitvoeren en het leren organiseren:

- > Een adequaat klassenmanagement realiseren en leiding en begeleiding geven aan groepen leerlingen buiten de context van klas of les.
- > Aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk maken en leerlingen motiveren om deze te halen.
- > De leerstof aan zijn leerlingen begrijpelijk en aansprekend uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van zijn leerlingen.
- > Doelmatig gebruik maken van beschikbare digitale leermaterialen en -middelen.
- > De leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof laten verwerken, daarbij variatie aanbrenge en bij instructie en verwerking en een gerichte inzet van loopbaan oriëntatie en begeleiding, differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen.
- > De leerling begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak.
- > Samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren.

De leraar kan onderwijs evalueren en ontwikkelen:

- > De voortgang volgen, de resultaten toetsen, analyseren en beoordelen.
- > Feedback vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn eigen analyse van de voortgang gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces.
- > Leerproblemen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Advies vragen aan collega's of andere deskundigen; hij weet wanneer en hoe hij advies kan geven. (Hierbij kan de leraar gebruik maken van methodieken voor professionele consultatie en leren zoals supervisie en intervisie.)
- > Zijn didactische aanpak en handelen evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen.
- > Bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in zijn school en deze in afstemming met zijn collega's gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in zijn school.
- > De inhoud en de didactische aanpak van zijn onderwijs uitleggen en verantwoorden.
- > Kritisch reflecteren op zijn eigen pedagogisch-didactisch handelen.

3.4 — PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat de leraar op een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor zijn leerlingen kan realiseren. Hij volgt de ontwikkeling van zijn leerlingen in hun leren en gedrag en stemt daarop zijn handelen af. Hij draagt bij aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen. Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met zijn collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Deze uitspraak heeft een brede betekenis en impliceert ook de bijdrage van de leraar aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene. In de context van het beroepsgerichte onderwijs gaat het hier ook om de begeleiding van de leerling bij zijn oriëntatie op beroepen en het ontwikkelen van beroepsidentiteit. Ook in pedagogische zin blijft zijn onderwijs van deze tijd.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het onderwijs in een bepaald vak of leergebied en binnen de sector en het type onderwijs waar de leraar werkt¹⁸. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

De pedagogische bekwaamheidseisen voor de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs

Pedagogisch bekwaam, kennis

- > Hij heeft kennis van ontwikkelingstheorieën en de gedragswetenschappelijke theorie die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn (bijvoorbeeld elementen uit de sociale psychologie en de communicatietheorie) en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit onder andere in dat hij zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van het leren functioneren in een beroep en de ontwikkeling van beroepsidentiteit.
- > Hij heeft kennis van agogische en pedagogische theorieën en methodieken, die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.
- > Hij heeft kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen en -stoornissen.
- > Hij weet hoe hij zicht kan krijgen op de leefwereld van zijn leerlingen en hun sociaal-culturele achtergrond. Hij weet hoe hij daarmee rekening kan houden in zijn onderwijs.
- > Hij heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de pedagogiek van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

Pedagogisch bekwaam, kunde

- > Hij kan groepsprocessen sturen en begeleiden.
- > Hij kan vertrouwen wekken bij zijn leerlingen en een veilig pedagogisch klimaat scheppen.
- > Hij kan ruimte scheppen voor leren, inclusief het maken van vergissingen en fouten.
- > Hij kan verwachtingen duidelijk maken en eisen stellen aan leerlingen.
- > Hij kan het zelfvertrouwen van leerlingen stimuleren, hen aanmoedigen en motiveren (onder meer in het kader van loopbaanoriëntatie en –begeleiding).
- > Hij heeft oog voor de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen en doet daar recht aan. In de context van het beroepsgerichte onderwijs gaat het hier ook om de begeleiding van de leerling bij het ontwikkelen van beroepsidentiteit
- > Hij kan ontwikkelings-, gedragsproblemen en -stoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Hij kan zijn onderwijs en zijn pedagogische omgang met zijn leerlingen uitleggen en verantwoorden.
- > Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn, zoals begeleiders van het leren op de werkplek en (indien de leerling nog niet volwassen is) ouders.
- > Hij is in staat tot kritische reflectie op zichzelf in de pedagogische relatie.

¹⁸ De algemene uitspraken over pedagogische kennis en -kunde moeten nader sector- en vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs. Waar er voor de leraar in het voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs sprake is van twee gelijkwaardige mogelijkheden om aan de bekwaamheidseisen te voldoen, is dat in de tekst gespecificeerd naar de context van het beroepsgerichte onderwijs. De leraar kan aan deze bekwaamheidseisen voldoen ofwel door te voldoen aan het gestelde in de context van het algemeen vormend onderwijs, ofwel door te voldoen aan het gestelde in de context van het beroepsgerichte onderwijs. Onder 'leerlingen' wordt ook verstaan: studenten, cursisten of deelnemers en dergelijke.

Hoofdstuk 4

De bekwaamheidseisen voor de leraar voorbereidend hoger onderwijs

4.1 – BEKWAAMHEID EN KWALIFICATIE

Definitie

Een bekwame leraar is een leraar die heeft aangetoond dat hij met zijn vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en kunde zijn werk als leraar en als deelnemer aan de professionele onderwijsgemeenschap die hij samen met zijn collega's vormt, kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze. Voor de leraar voorbereidend hoger onderwijs gelden de eisen die gesteld worden aan het masterniveau van kwalificatie. Dit houdt in dat hij gespecialiseerde, deels ook geavanceerde kennis en kunde heeft binnen zijn vakgebied, de vakdidactiek daarvan en pedagogische theorieën en methodieken die relevant zijn voor zijn onderwijs. Op basis daarvan kan hij:

- > Zijn eigen onderwijs vormgeven, afstemmen op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, uitvoeren, evalueren en bijstellen.
- > Samenwerken met collega's in, en waar relevant ook buiten, de eigen instelling, en zijn professionele handelen waar nodig afstemmen met hen.
- > Onderwijskundige ontwikkelingen ontwerpen door zijn expertise en probleemoplossende vermogens in een multidisciplinaire context in te brengen en toe te passen en mede te richten op basis van kritische oordeelsvorming met oog voor sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden.
- > Praktijkgericht onderzoek ontwerpen en uitvoeren ten behoeve van onderwijsontwikkelingen en gebruik maken van nieuwe kennis en inzichten uit onderzoek en/of bijdragen leveren aan het ontwikkelen daarvan.
- > De ontwikkelingen en het onderzoek waaraan hij werkt uitleggen en verantwoorden.
- > Zijn professionele handelen uitleggen en verantwoorden.
- > Zelfstandig vormgeven aan zijn professionele ontwikkeling.

4.2 – VAKINHOUDELIJKE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakinhoudelijk bekwaam wil zeggen dat de leraar de inhoud van zijn onderwijs beheerst. Hij 'staat boven' de leerstof en kan die zo samenstellen, kiezen en/of bewerken dat zijn leerlingen¹⁹ die kunnen leren. De leraar kan vanuit zijn vakinhoudelijke expertise verbanden leggen met het dagelijks leven, met werk en met wetenschap en bijdragen aan de algemene vorming van zijn leerlingen. Hij houdt zijn vakkennis en -kunde actueel.

Om vakinhoudelijk bekwaam te zijn moet de leraar ten minste het volgende in algemene termen²⁰ weten en kunnen.

¹⁹ Onder 'leerlingen' wordt ook verstaan studenten, cursisten, deelnemers e.d. educatie en beroepsonderwijs sprake is van twee gelijkwaardige mogelijkheden om aan de bekwaamheidseisen te voldoen, is dat in de tekst gespecificeerd naar de context.

²⁰ Deze algemene termen moeten vak- en context-specifiek worden geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt.

De vakinhoudelijke bekwaamheidseisen van de leraar voorbereidend hoger onderwijs

- > De leraar beheerst de leerstof qua kennis en vaardigheden waarvoor hij verantwoordelijk is en kent de theoretische achtergronden van zijn vak. Hij kan de leerstof op een begrijpelijke en aansprekende manier samenstellen, uitleggen en demonstreren hoe ermee gewerkt moet worden.
- > De leraar kent de relatie van de leerstof voor zijn vak met de eindtermen en eindexamenprogramma's.
- > De leraar heeft kennis van de wetenschappelijke achtergronden van zijn vak en weet welke wetenschappelijke kennis en methoden van onderzoek gebruikt kunnen worden in zijn onderwijs.
- > De leraar overziet de opbouw van het curriculum van zijn vak, de plaats van zijn vak in het curriculum van de opleiding en de doorlopende leerlijnen. Hij weet hoe zijn onderwijs voortbouwt op het voorgaande onderwijs en voorbereidt op het hoger beroepsonderwijs en universitair onderwijs. De leraar kent de samenhang tussen de verschillende verwante vakken, leergebieden en lesprogramma's. Hij kan vanuit zijn inhoudelijke expertise in samenwerking met zijn collega's en de omgeving van de school bijdragen aan de breedte, de samenhang en de actualiteit van het curriculum van zijn school.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de leerstof voor dat deel van het curriculum waarin hij werkt.
- > De leraar weet dat zijn leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen opvatten, interpreteren en leren. Hij kan zijn onderwijs afstemmen op die verschillen tussen leerlingen. De leraar kan zijn leerlingen duidelijk maken wat de relevantie is van de leerstof voor werk en vervolgonderwijs.

4.3 – VAKDIDACTISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Vakdidactisch bekwaam wil zeggen dat de leraar de vakinhoud leerbaar maakt voor zijn leerlingen, in afstemming met zijn collega's en passend bij het onderwijskundige beleid van zijn school. Hij weet die vakinhoud te vertalen in leerplannen of leertrajecten. Hij doet dit met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze, waarin de volgende handelingselementen herkenbaar zijn:

- > Hij brengt een duidelijke relatie aan tussen de leerdoelen, het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen, de vakinhoud en de inzet van de verschillende methodieken en middelen
- > Bij de uitvoering van zijn onderwijs volgt hij de ontwikkeling van zijn leerlingen; hij toetst en analyseert regelmatig en adequaat of de leerdoelen gerealiseerd worden en hoe dat gebeurt; op basis van zijn analyse stelt hij zo nodig zijn onderwijs didactisch bij.
- > Zijn onderwijs gaat met de tijd mee.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het onderwijs in een bepaald vak of leergebied en binnen het type onderwijs waar de leraar werkt²¹. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

De vakdidactische bekwaamheidseisen voor de leraar voorbereidend hoger onderwijs

Vakdidactisch bekwaam, kennis

- > De leraar heeft kennis van verschillende leer- en onderwijstheorieën die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die herkennen in het leren van zijn leerlingen.
- > De leraar kent verschillende methodes²² en criteria waarmee hij de bruikbaarheid ervan voor zijn leerlingen kan vaststellen. Hij kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen. Hij kan de methode aanvullen en verrijken.

21 De algemene uitspraken over vakdidactische kennis en -kunde moeten nader vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs. Waar 'vakinhoud' of 'leerstof' staat, kan ook worden gelezen: lesstof, vakgebied, vak domein, leergebied. Waar 'leerlingen' staat, kan ook worden gelezen: studenten, cursisten of deelnemers en dergelijke.

22 Waar 'methode' staat, kan ook worden gelezen: leermiddelen, leergangen, enzovoort.

- > De leraar heeft kennis van digitale leermaterialen en -middelen. Hij kent de technische en pedagogisch-didactische mogelijkheden en beperkingen daarvan.
- > De leraar kent verschillende didactische leer- en werkvormen en de psychologische achtergrond daarvan. Hij kent criteria waarmee de bruikbaarheid daarvan voor zijn leerlingen kan worden vastgesteld.
- > De leraar kent verschillende doelen van evalueren en toetsen²³. Hij kent verschillende, bij deze doelen passende vormen van observeren, toetsen en examineren. Hij kan toetsen ontwikkelen, toetsresultaten beoordelen, analyseren en interpreteren en de kwaliteit van toetsen en examens beoordelen. Hij kan bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen.
- > De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de vakdidactiek ten behoeve van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

Vakdidactisch bekwaam, kunde

De leraar kan onderwijs voorbereiden:

- > Doelen stellen, leerstof selecteren en ordenen.
- > Samenhangende lessen²⁴ uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen.
- > Passende en betrouwbare toetsen kiezen, maken of samenstellen.

De leraar kan onderwijs uitvoeren en het leren organiseren:

- > Een adequaat klassenmanagement realiseren en leiding en begeleiding geven aan groepen leerlingen buiten de context van klas of les.
- > Aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk maken en leerlingen motiveren om deze te halen.
- > De leerstof aan zijn leerlingen begrijpelijk en aansprekend uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van zijn leerlingen.
- > Doelmatig gebruik maken van beschikbare digitale leermaterialen en -middelen.
- > De leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof laten verwerken, daarbij variatie aanbrengen en bij instructie en verwerking differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen.
- > De leerling begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak.
- > Samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren.

De leraar kan onderwijs evalueren en ontwikkelen:

- > De voortgang volgen, de resultaten toetsen, analyseren en beoordelen.
- > Feedback vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn eigen analyse van de voortgang gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces.
- > Leerproblemen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Advies vragen aan collega's of andere deskundigen; hij weet wanneer en hoe hij advies kan geven; hierbij kan de leraar gebruik maken van methodieken voor professionele consultatie en leren, zoals supervisie en intervisie.
- > Zijn didactische aanpak en handelen evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen.
- > Bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in zijn school en deze in afstemming met zijn collega's gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in zijn school.
- > De inhoud en de didactische aanpak van zijn onderwijs uitleggen en verantwoorden.
- > Kritisch reflecteren op zijn eigen pedagogisch-didactisch handelen.

23 Onder 'toetsen' wordt ook verstaan het samenstellen van examens en examenopgaven.

24 Onder 'lessen' worden ook verstaan cursusonderdelen die een andere vorm hebben dan een les.

4.4 — PEDAGOGISCHE BEKWAAMHEID

Definitie

Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat de leraar op een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor zijn leerlingen kan realiseren. Hij volgt de ontwikkeling van zijn leerlingen in hun leren en gedrag en stemt daarop zijn handelen af. Hij draagt bij aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen. Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met zijn collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Deze uitspraak heeft een brede betekenis en impliceert ook de bijdrage van de leraar aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene. Ook in pedagogische zin blijft zijn onderwijs van deze tijd.

De onderstaande eisen gelden voor alle leraren, maar hebben een specifieke betekenis in de context van het onderwijs in een bepaald vak of leergebied en binnen de sector en het type onderwijs waar de leraar werkt. De algemene uitspraken over pedagogische kennis en kunde moeten nader sector- en vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt²⁵. De volgorde van de eisen drukt geen rangorde uit, noch een gewenste opeenvolging van handelingen.

De pedagogische bekwaamheidseisen voor de leraar voorbereidend hoger onderwijs

Pedagogisch bekwaam, *kennis*

- > Hij heeft kennis van ontwikkelingstheorieën en de gedragswetenschappelijke theorie die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn (bijvoorbeeld elementen uit de sociale psychologie en de communicatietheorie) en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.
- > Hij heeft kennis van agogische en pedagogische theorieën en methodieken, die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.
- > Hij heeft kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen en -stoornissen.
- > Hij weet hoe hij zicht kan krijgen op de leefwereld van zijn leerlingen en hun sociaal-culturele achtergrond. Hij weet hoe hij daarmee rekening kan houden in zijn onderwijs.
- > Hij heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de pedagogiek van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

Pedagogisch bekwaam, *kunde*

- > Hij kan groepsprocessen sturen en begeleiden.
- > Hij kan vertrouwen wekken bij zijn leerlingen en een veilig pedagogisch klimaat scheppen.
- > Hij kan ruimte scheppen voor leren, inclusief het maken van vergissingen en fouten.
- > Hij kan verwachtingen duidelijk maken en eisen stellen aan leerlingen.
- > Hij kan het zelfvertrouwen van leerlingen stimuleren, hen aanmoedigen en motiveren.
- > Hij heeft oog voor de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen en doet daar recht aan.
- > Hij kan ontwikkelings-, gedragsproblemen en -stoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- > Hij kan zijn onderwijs en zijn pedagogische omgang met zijn leerlingen uitleggen en verantwoorden.
- > Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met ouders en anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn.
- > Hij is in staat tot kritische reflectie op zichzelf in de pedagogische relatie.
- > Hij kan zijn eigen grenzen bewaken.

²⁵ De algemene uitspraken over pedagogische kennis en kunde moeten nader context- en vakspecifiek worden geïnterpreteerd en geconcretiseerd, rekening houdend met het type onderwijs waarbinnen de leraar werkt. Dit geldt in algemeenheid voor alle typen onderwijs. Onder 'leerlingen' wordt ook verstaan: studenten, cursisten of deelnemers en dergelijke.

onderwijs coöperatie.

van, voor en door de leraar
